

BEGRAAFPLAATSEN IN EUROPA

THEMA 43 - DE HOND, DE BESTE VRIEND VAN DE MENS 2

HONDENGRAVEN

In allerlei toonaarden is de liefde tussen mens en hond bezongen: de hond is de beste vriend van de mens. Hij maakt vaak deel uit van het gezin, zoals ook blijkt uit rouwadvertenties, waarbij ook de naam van de hond voorzien van een pootafdruk wordt genoemd. Veel mensen kunnen het dan ook niet over hun hart verkrijgen hun dode huisdier te laten afvoeren naar een destructor, maar laten het cremen of geven het een graf, in eigen tuin of op een dierenbegrafplaats. 'Een dierenbegrafplaats is in de eerste plaats

een inrichting voor mensen' sprak de voorzitter van de Dierenbescherming in Nürnberg, toen men daar ondanks veel scepsis in 1989 een dierenbegrafplaats liet aanleggen. 'Veel dierenvrienden kunnen het niet verdragen dat hun jarenlang trouwe huisgenoot als 'afval' wordt gezien en in de afvalcontainer terecht komt'.

In dit thema aandacht voor het hondengraf. In **deel 2**: graven met (beroemde) honden erop afgebeeld of erin begraven en de vraag of baas en hond bij elkaar mogen worden begraven.

BEROEMDE HONDENGRAVEN

Paris - Asnières: monument à la gloire de Barry

Het Cimetière des Chiens in Parijs-Asnières, gesticht in 1899, afficheert zich als de 'oudste dierenbegrafplaats ter wereld'.

In 1900 liet de directie tegenover de ingang een monument oprichten ter ere van Barry. Deze Sint-Bernardshond, die leefde in het begin van de 19e eeuw, behoorde toe aan de monniken van het klooster bij de Grand-Saint-Bernard. De tekst op de cenotaaf luidt: *Il sauva la vie à 40 personnes. Il fut tué par la 41ème* (Hij redde het leven van 40 mensen. Hij werd gedood door de 41e). Volgens de legende vond Barry op een sneeuwachtige en mistige avond een man die de weg was kwijtgeraakt in de bergen. De man schrok zo van de reusachtige hond, dat hij hem keihard op de kop sloeg. Het arme beest had nog net genoeg kracht om naar het klooster terug te keren waar hij dood neerviel. Door zijn bloedspoor in de sneeuw te volgen, vonden de monniken de man en redden hem het leven. Hij was de 41e.

Er liggen nog enkele beroemde honden begraven: Rintintin, 'vedette de cinema', bekend door zijn optredens op de tv; Prince of Wales, waarvan het grafchrift vermeldt 'hij verscheen 406 keer op het toneel van het Théâtre du Gymnase'; Sully, de hond van gravin en graaf Alexandre Dumas; Drac, de hond van koningin Elisabeth, prinses van Roemenië; Memère, de mascotte van de *Chasseurs à Pied* (infanterie).

Rintintin

Barry

Memère

Edinburgh: Greyfriars Bobby

De grootste beroemdheid van begraafplaats Greyfriars Kirkyard in Edinburgh is geen mens, maar een hond die bekend is geworden als Greyfriars Bobby. Bobby was een kleine Skye terriër en zijn baas was politieagent John Gray, die in 1858 stierf en werd begraven op Greyfriars Kirkyard. De trouwe Bobby was zo gehecht aan zijn baas dat hij constant bij het graf van zijn baas bleef wachten en waken. Hij verliet het graf alleen als het kanon bij het kasteel om één uur werd afgeschoten. Dan ging hij naar de naburige herberg, waar hij altijd kanonslag één uur met zijn baas had geluncht. Daar werd hij al die

jaren ook gevoed. Bobby bleef waken tot zijn eigen dood veertien jaar later in 1872. Dicht bij de begraafplaats is de pub *Greyfriars Bobby Bar*. Daartegenover staat een bronzen standbeeld van Bobby.

Het eerste graf dat opvalt bij binnenkomst van de begraafplaats is dat van Greyfriars Bobby. De stèle met de inscriptie *Let his loyalty & devotion be a lesson to us all* staat niet op gewijde grond, maar op een driehoekig stukje ongewijd grasveld. De kerkelijke autoriteiten stonden niet toe dat een hond naast zijn baas in gewijde grond werd begraven, zelfs niet ondanks zijn extreme trouw. Iets verder ligt John Gray (1813-1858), de baas van Greyfriars Bobby met een identieke steen als zijn hondje. De spreuk op deze steen luidt: *And even in his ashes most beloved.*

graf Bobby

Greyfriars Bobby

graf John Gray

Beddgelert

Beddgelert is een dorp, gelegen in het graafschap Gwynedd in het noorden van Wales. Het dorp is hoogstwaarschijnlijk genoemd naar de christelijke missionaris Celert, die zich hier in de 8^e eeuw vestigde. Maar veel leuker is de lokale legende, waarin het dorp is genoemd naar bedd gelert = het graf van Gelert, de hond van prins Llewelyn de Grote (1172-1240) die een baby van de wolf had gered om vervolgens door een misverstand door Llewelyn gedood te worden. Een eindje lopen buiten het dorp is een kleine grafheuvel te vinden waarvan gezegd wordt dat Gelert hier begraven ligt. Op het veronderstelde graf liggen twee stenen met een verklarende tekst, een in het Welsh en een in het Engels. In vertaling: *In de 13^e eeuw had prins Llewelyn van Noord-Wales een paleis in Beddgelert. Op een dag ging hij op jacht zonder Gelert 'de trouwe hond', die op onverklaarbare wijze afwezig was. Bij Llewelyn's terugkeer sprong de spijbelaar die onder het bloed zat blij tegen zijn meester op. De gealarmeerde prins haastte zich om zijn zoon te vinden en vond de wieg van de baby leeg, het beddengoed en de vloer onder het bloed. De uitzinnige vader stootte zijn zwaard in de zij van de hond in de veronderstelling dat deze zijn erfgenaam had gedood. De doodskreet van de hond werd beantwoord door de kreet van een kind. Llewelyn vond zijn jongen ongedeerd maar vlakbij het lijk van een enorme wolf die door Gelert was gedood.*

Er wordt gezegd dat de prins zoveel wroeging had dat hij nooit meer zou hebben gelachen. Hij zou Gelert hier hebben begraven. Of dit echt het graf is, is de vraag. Waarschijnlijk is de grafheuvel in de 18^e eeuw aangelegd door een hoteleigenaar om meer toeristen naar het dorp te halen.

HONDEN(BEELDEN) OP MENSENGRAVEN

gisants - hond als symbool van trouw

Vanaf de Middeleeuwen werden op grafmonumenten met *gisants* (liggende figuren) vaak hondjes afgebeeld aan het voeteneinde als symbool van waakzaamheid, maar vooral van trouw. Het werd een traditioneel funerair element.

In de Nieuwe Kerk in Delft bevindt zich het praalgraf van Willem van Oranje (1533-1584). Het graf dat in 1621 werd voltooid is van de hand van beeldhouwer Hendrick de Keyser. Zijn meesterschap komt o.a. tot uiting in de speelse afbeelding van de slapende hond aan het voeteneind van Willem van Oranje. Volgens de legende is het Willems hondje -een kooikerhondje- dat van verdriet na de dood van zijn baas weigerde te eten en te drinken en na drie dagen overleed.

Naast de hond aan het voeteneind van een *gisant* komt ook vaak de leeuw voor, symbool van moed. De leeuw komt dan ook vaak voor bij ridders en koningen. Als het om echtelieden gaat die als *gisants* op het grafmonument naast elkaar liggen, zie je geregeld dat aan het voeteneinde van de man een leeuw en aan het voeteneind van de vrouw een hond ligt. Een mooi voorbeeld daarvan zie je in de Mátyás-templon (de Matthiaskerk) in de burchtwijk van Boedapest. In de Drievuldigheidskapel bevindt zich het grafmonument met de *gisants* van koning Béla III (1148-1196) en zijn echtgenote Agnes de Châtillon (1154-1184). Zij werden in 1860 uit de (ruïne van de) basiliek van Székesfehérvár naar hier overgebracht. Leeuwen en hondjes aan het voeteneinde vind je ook in de Basilique de Saint-Denis in Parijs, de begraafplaats van de Franse koningen. En er zijn meer voorbeelden.

*Delft - Nieuwe Kerk
Willem van Oranje*

*Boedapest - Mátyás-templon
Béla III & Agnes de Châtillon*

Parijs- Basilique Saint-Denis

*Bourg-en-Bresse
Monastère de Brou*

*Barcelona
Catedral de la Santa Cruz*

*Metz
Cathédrale Saint-Étienne*

hondenbeelden op graven

Dat de hond de beste vriend van de mens is blijkt ook uit de beelden van honden die op mensengraven werden/worden afgebeeld. Een enkele keer wordt de hond van de overledenen afgebeeld, zoals hond Lion op het graf van Tom Sayers (1826-1865) op Highgate Cemetery in Londen. Tom Sayers was de laatste kampioen blote-vuist-boksers, wiens laatste wedstrijd 2 uur en 42 ronden duurde. Zijn begrafenis trok 10.000 mensen en was de grootste die Highgate ooit gekend heeft. De stoet was 5 km lang en in de eerste volgroets zat alleen zijn geliefde hond Lion, een Deense dog, met een zwart crêpelint om zijn nek. Op het graf ligt de hond in steen, tweemaal zo groot dan in het echt.

Vaker speelt het symbool van trouw en/of waakzaamheid een rol. Op De Nieuwe Ooster in Amsterdam ligt een hond op het graf van G.F. Westerman (1807-1890), een van de oprichters in 1838 van het Genootschap *Natura Artis Magistra*, beter bekend als dierentuin Artis. Het '*artistiek gedenkteken*' is een ontwerp van architect Jacob F. Klinkhamer. De grote bronzen hond, belichaming van trouw en bewaker van het graf, is van beeldhouwer Jacques Verdonck, de schoonzoon van Westerman. Honden als bewakers van het graf kom je vaker tegen.

Londen-Highgate: Sayers

A'dam-Nieuwe Ooster: Westerman

Boedapest-Farkasréti Temető

Je zou veronderstellen dat je in sculpturen, waarin een hond figureert, meestal 'baas met hond' te zien krijgt. Dat is niet zo, vaker komt 'vrouw met hond' voor, waarschijnlijk vanwege de traditionele funeraire symboolfunctie van trouw.

Paris - Père Lachaise
Hamburg - Ohlsdorf
Genua - Il Staglieno

BAASJE EN HOND BIJ ELKAAR BEGRAVEN?

Mogen baas en hond bij elkaar begraven worden, hetzij in dezelfde kist, hetzij in hetzelfde graf, hetzij op dezelfde begraafplaats? Op zoek naar een antwoord op internet kwam ik twee tegenstrijdige antwoorden tegen van funerair jurist mr. Willem van der Putten. In 2005 antwoordt hij '*Het met elkaar begraven van baas/bazin en hond is wettelijk in elk geval wel mogelijk. Niets verbiedt een begraafplaatshouder om begraaving van een hond toe te staan.*' In 2014 zegt hij '*In Nederland is het niet toegestaan een huisdier gelijk met zijn/haar baasje te begraven*'.

Het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), dat hierover gaat, kwam na enige tijd met een antwoord: in dezelfde kist, nee; op dezelfde begraafplaats, ja tenzij. Het uitvoerige antwoord lees je hieronder bij SLOT. Al mag een hond misschien niet bij zijn baasje begraven worden, in sommige landen mag een baasje wel bij zijn hond begraven worden!

In **Groot-Brittannië** is de *Rossendale Pet Cemetery* in Lancashire (ten noorden van Manchester) de grootste dierenbegraafplaats met 1.500 graven. Deze begraafplaats heeft in 2011 toestemming van de gemeenteraad gekregen om eigenaars naast hun huisdier te begraven. Het komt al vaker voor dat de as van een eigenaar over het graf van zijn huisdier wordt uitgestrooid. De dierenbegraafplaats heeft ruimte gereserveerd voor 40 personen om naast hun huisdier te worden begraven, en 10 personen hebben al een optie genomen. De eerste was Antoni Peter Bartnik, die zijn grafsteen al heeft laten plaatsen naast het graf van zijn beide reeds gestorven honden, border collie Barney (1994) en Yorkshire terrier Charlie (2010).

In **Duitsland** kunnen eigenaren van huisdieren binnenkort in de stad Teltow (ten zuiden van Berlijn) worden begraven met hun trouwe viervoeter op dierenbegraafplaats *Tierhimmel*. Volgens de bedrijfsleider van de dierenbegraafplaats is de vraag groot. Vooral alleenstaanden zouden graag met hun huisdier worden begraven. Het gaat wel om het bijzetten van de as na crematie.

Zijn er in **Nederland** begraafplaatsen, waarop zowel mens als dier zijn begraven?

Op de Algemene Begraafplaats aan de Tollensstraat in Zandvoort is op een afgesloten deel een dierenbegraafplaats. Dat is al dicht bij elkaar, maar er zit nog een hek tussen. Op begraafplaats Rustoord in Diemen, in 1791 begonnen als particuliere begraafplaats en sinds 2010 eigendom van de gemeente, liggen mens en dier op dezelfde begraafplaats. Op de plattegrond uit 2001 blijkt dat er zich tussen de grafvelden van begraven personen ook een aantal grafvelden voor dieren bevinden. Daarvan zijn er inmiddels een paar geruimd of vervangen door een urnenveld. (gegevens uit het rapport *Inventarisatie Rustoord Diemen* van Vereniging De Terebinth uit 12.2012).

begraafplaats Rustoord Diemen (foto's Paul Stoffels)

SLOT: MENS EN DIER OP ÉÉN BEGRAAFPLAATS?

De afdeling Bestuurlijke Inrichting en Democratie van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties stuurde mij een gemotiveerd antwoord op mijn vraag over het begraven van een hond bij de overledenen eigenaar.

Wat betreft het begraven van een overledene samen met een overleden hond in één kist is het Besluit op de lijkbezorging helder; In artikel 3 van dit Besluit staat dat een overledene in een kist begraven moet worden. Uit de context van deze bepaling is duidelijk dat er één overledene in één kist mag. Achtergrond van deze bepaling is onder meer dat de natuurlijke ontbinding niet mag worden belemmerd, iets wat kan voorkomen op het moment dat meerdere stoffelijke overschotten (te) dicht bij elkaar worden begraven. Er is in de Wet en het Besluit op de lijkbezorging niet expliciet iets opgenomen over huisdieren, maar de strekking van de bepaling is voldoende duidelijk.

De Wet op de lijkbezorging en het Besluit verzetten zich niet tegen het begraven van een hond bij een baas op een andere manier dan in één kist of één omhulsel. Echter, bij gemeentelijke verordening kunnen gemeenten, binnen de kaders van de Wet en het Besluit op de lijkbezorging, nadere regels stellen over het beheer en de inrichting van gemeentelijke begraafplaatsen.

Naast gemeentelijke begraafplaatsen bestaan er bijzondere begraafplaatsen. De eigenaar van een bijzondere begraafplaats (zijnde een kerkgenootschap dan wel een privaatrechtelijke rechtspersoon of een natuurlijk persoon) heeft, binnen de kaders van de Wet en het Besluit op de lijkbezorging, het recht om te bepalen wat er wel of niet op deze bijzondere begraafplaats mogelijk is.

Kortom, ik sluit niet uit dat er gemeentelijke en/of bijzondere begraafplaatsen zijn waar het mogelijk is om een hond bij de baas te begraven, maar dit zal per begraafplaats verschillen. Het begraven in één kist is op grond van artikel 33 het Besluit op de lijkbezorging verboden en geldt als een strafbaar feit in de zin van artikel 81, onderdeel 8 van de Wet op de lijkbezorging.

Wat geldt voor het begraven van een hond, is natuurlijk ook toepasbaar op het begraven van andere (geliefde) huisdieren.

Het Evangelischer Friedhof in Karlshorst (Berlijn) heeft in 2007 een niet meer gebruikt en ontwijd deel van de begraafplaats in gebruik genomen als *Tierfriedhof Im Wiesengrund*. En er schijnen meer (evangelische) begraafplaatsen naar dat idee te lonken.

Gezien deze plannen en gezien het antwoord van het Ministerie van BZK, is het misschien een idee voor begraafplaatsen, die ruimte over hebben nu er minder begraven en meer gecremeerd wordt, om een deel van hun begraafplaats in te richten als dierenbegraafplaats!

Parijs - Père Lachaise

Dresden - Trinitatis

Turijn - Cimitero Generale